

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2014-2015

**Professionele hulp van een
gezinswetenschapster aan een lesbisch
koppel met relatiedruk bij
gezinsuitbreiding en opvoeding
van hun zoon.**

Bachelorproef aangeboden door
Diane Borghmans
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de **Gezinswetenschappen**

Interne begeleider: **dr Koen Baeten(PhD)**

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Academiejaar 2014-2015

**Professionele hulp van een
gezinswetenschapster aan een lesbisch
koppel met relatiedruk bij
gezinsuitbreiding en opvoeding
van hun zoon.**

Bachelorproef aangeboden door
Diane Borghmans
tot het behalen van de graad van
Bachelor in de **Gezinswetenschappen**

Interne begeleider: **dr Koen Baeten(PhD)**

ABSTRACT BACHELORPROEF

Opleiding:		
	Voornaam	Naam
Student:	Diane	Borghmans
Interne Promotor: bachelorproefbegeleider	Koen	Baeten
Titel bachelorproef	Professionele hulp van een gezinswetenschapper aan een lesbisch koppel met relatiedruk bij gezinsuitbreiding en opvoeding van hun zoon.	
Abstract publiceren ☒ Ja ☐ Neen		

Kern- / trefwoorden bachelorproef:

- Wat is ouderschap?
- Wat is opvoeden
- Relationele draagkracht van het koppel bij het verlangen van een tweede kind
- Veranderende samenlevingsvormen
- Opgroeien in een andere gezinsvorm

Korte samenvatting bachelorproef:

Als studente gezinswetenschappen heb ik geprobeerd om een antwoord te vinden op mijn veranderingsdoel. Mijn veranderingsdoel luidde als volgt: Hoe kan ik als gezinswetenschapper het gezin helpen met wat het voor hen als koppel betekent om een tweede kind te hebben of niet. Daarnaast oog hebben voor signalen van hun eerste zoon wanneer deze met vragen zit in verband met de gezinsvorm waarin hij opgroeit. Hoe je als een volwassene hier een antwoord op kan geven.

Brengt het eenzijdige verlangen naar een tweede kind het verantwoord ouderschap van Liesbet en Marie niet in gevaar?

Dit veranderingsdoel werd vanuit drie invalshoeken beantwoord.

Vanuit de ethische invalshoek, heb ik de nadruk gelegd op 'verantwoord' en 'ouderschap'. Hoe wordt ouderschap in de literatuur omschreven? Zijn er verschillende vormen van ouderschap?

Dit kan gaan van argumenten over ouderschap tot verschillende soorten van ouderschap waaronder 'positief' ouderschap en 'goed' ouderschap. Tenslotte krijgen we ook nog 'edelmoedig' ouderschap. Dit houdt in dat de ouders hun kindwens laten doorgroeien naar de keuze voor een kind als een werkelijk andere persoon met een eigen leven, persoonlijkheid en toekomst.

Ook het begrip 'verantwoord' werd tot op het bot onderzocht. Een kind mag er niet komen uit angst dat de relatie zou afspringen. Partners moeten over het krijgen van kinderen communiceren met elkaar. De relationele en familiale draagkracht blijft de belangrijkste factor voor 'verantwoord' ouderschap. Om deze relationele draagkracht toe te lichten, maakte ik gebruik van de vier dimensies van de relationele ethiek en de balans van geven en nemen.

Vanuit de pedagogische invalshoek, heb ik vooral de nadruk gelegd op het opvoedingsmodel van Belsky en het actief opvoeden in de praktijk. Wat betekent dit nu juist? Dit model geeft verschillende antwoorden betreffende het ouderlijke functioneren. Hier kan je spreken over de opvoedingsgeschiedenis van de ouders, bronnen van stress en steun en tenslotte de kindkenmerken. Hoe kan je ACTief opvoeden als ouder? ACT staat voor acceptatie en commitment therapie. Deze manier geeft ouders inzicht in zichzelf en maakt duidelijk wat ouders belangrijk vinden in hun leven. ACTief opvoeden is bewust opvoeden met het idee wat jij je kind wil leren. ACTief opvoeden kan je opdelen in vijf stappen : je koers bepalen, het kiezen van je rol, ontdekken wat je in de weg zit als ouder, wat je wil stimuleren bij de ontwikkeling van je kind en tenslotte kijken welk doel en activiteiten bij jou passen. Wat kunnen de ouders doen wanneer je zoon/dochter ontdekt dat deze wordt opgevoed door personen van hetzelfde geslacht? Wanneer je als ouder een kind wil opvoeden, moet je groeien in ouderschap. Het moet duidelijk zijn dat je kan aanvoelen wat de noden, verwachtingen en belangen zijn van je kinderen.

Vanuit het gezinssociologisch perspectief, wilde ik vooral de evolutie van het gezin onderzoeken. Onze hedendaagse maatschappij heeft al veel veranderingen ondergaan. Zijn we de dag van vandaag klaar om met verschillende gezinsvormen om te gaan? Hoe is die evolutie er gekomen? Uit deze literatuur is gebleken dat het gezin geëvolueerd is in drie gezinstijdperken. We spreken hier over het pre-industriële gezin, het moderne gezin en het postmoderne gezin. Ik ben dieper ingegaan op het moderne gezin waarin we zien dat gezinnen meer overeenkomsten hebben dan verschillen. Het gezin kan op drie niveaus een verbinding aangaan. Een praktische verbinding, een financiële/juridische verbinding en een emotionele verbinding.

Je hebt een goed functionerend gezind wanneer je op deze drie niveau's een binding hebt met je partner. Hier wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende gezinsvormen.

Het gezin kan gezien worden als een emotionele bakermat. Elk gezin heeft een schat aan mythen en verhalen.

Elk gezin zal zaken doorgeven aan hun kinderen zonder dat er een tussenkomst is van buitenaf en dit in tegenstelling tot sociaal kapitaal dat tot stand komt in relatie met de buitenwereld. Het doorgeven ervan gebeurt door opvoeden. Het opvoeden wordt gezien als een proces van vallen en opstaan, keuzes maken zonder te weten of je de juiste hebt gemaakt en gebeurt vanuit onze eigen referentiekaders die we moeten durven loslaten en waarbij we ook moeten luisteren naar de andere.

Al deze informatie heeft mij duidelijk gemaakt dat het vaak niet uitmaakt in welke gezinsvorm je opgroeit. Kinderen opvoeden moet kunnen gebeuren in elke gezinsvorm. Het is belangrijk om te weten wat je zelf wil als ouder en wat jij je kind wil meegeven.

De relationele draagkracht tussen de ouders is belangrijk om te kunnen terugvallen op elkaar bij moeilijkheden. Wanneer de relatie tussen de ouders optimaal is, kan het kind rekenen op een evenwichtige opvoeding. De maatschappij is misschien klaar voor veranderde gezinsvormen maar de vooroordelen van mensen kan je niet zo gemakkelijk wijzigen.

Hier is een taak weggelegd voor de gezinswetenschapster. Zij kan veranderingsgerichte strategieën voorstellen zoals de sociale kaart, belangrijk als hulp voor de ouders en voor het kind een nauwe samenwerking met de school.

Referentielijst.

Bogaerts, S. (2007). *Gezinnen uitgedaagd: thema's uit de gezinssociologie.* (p 31-45) Garant.

Cornu, I., (2013). *Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief.* (p 295-301) Garant.

Knaven, S. (2007). *Welk gezin past bij jou?: Blauwdruk voor nieuwe gezinsvormen.* (p 19-40) Haarlem: J.H.Gottmer.

Van Crombrugge, H. (2006). *Denken over opvoeding: Inleiding in de pedagogiek.* (p 161-167) Garant

Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten.* (p 34-48) Maklu

Inhoudstafel:

Voorwoord	11
Inleiding	12
Probleemstelling – vraagstellingen – veranderingsdoel	13
1. Casusbeschrijving	14
2. Invalshoek 1	19
2.1. Ethische invalshoek	19
2.1.1. Inleiding	19
2.1.2. Pedagogische beschrijving over ouderschap	19
2.1.3. Positief ouderschap	24
2.1.4. Goed ouderschap	26
2.1.5. Ethische visie: ouderschapsverlangen en edelmoedig Ouderschap	28
2.1.6. De vier dimensies van de relationele ethiek	32
2.1.7. De balans van geven en ontvangen	34
3. Invalshoek 2	35
3.1. Pedagogische invalshoek	35
3.1.1. Inleiding	35
3.1.2. Opvoedingsmodel van Belsky	36
3.1.3. Drie pijlers van opvoeding	39
3.1.4. ACT&ACTief opvoeden	41
3.1.5. Verdrag inzake de Rechten van het kind	45
3.1.6. Opvoeden gaat van (je)zelf	46
4. Invalshoek 3	49
4.1. Gezinssociologische invalshoek	49
4.1.1. Inleiding	49
4.1.2. De drie gezinstijdperken	50
4.1.3. Het moderne gezin	51

4.1.4. Het lesbisch gezin	52
4.1.5. Het modern gezin als emotionele bakermat	53
4.1.6. Humaan en sociaal kapitaal	54
5. Veranderingsgerichte strategieën voorstellen	57
6. Besluit	61
7. Literatuurlijst	66

Voorwoord

Beste lezer,

Van harte welkom bij het lezen van mijn eindproef. Graag zou ik enkele mensen willen bedanken want zonder hen zou deze eindproef nooit gelukt zijn. Op de eerste plaats denk ik aan mijn promotor de heer Koen Baeten. Zonder een goede samenwerking, tips en het nauwkeurig nalezen van mijn werk, zou dit resultaat er nooit geweest zijn.

Ik wil ook mijn mama en zus bedanken voor de emotionele steun en hun geduld niet alleen tijdens het schrijven van mijn eindproef maar ook gedurende deze drie studiejaren.

Tenslotte wil ik ook mijn collega's van BSGO De Weg-Wijzer bedanken en Odisee bedanken voor hun steun en vertrouwen in mij gedurende mijn opleiding 'Gezinswetenschappen'.

Het thema 'Lesbisch ouderschap' heb ik gekozen omdat het een zeer actueel thema is in de hedendaagse maatschappij. Ik heb geprobeerd om een antwoord te vinden op de vraag of deze hedendaagse maatschappij klaar is om nieuwe gezinsvormen zoals in mijn casus, het lesbisch ouderschap, te aanvaarden en ze tevens als evenwaardig gezinsvorm te beschouwen. Ik wil dat mijn eindproef toegankelijk is voor alle gezinnen. Daarom heb ik gekozen om mijn casus niet te wetenschappelijk te benaderen. Een eenvoudige doch duidelijk taalgebruik kan elke lezer boeien en doen nadenken over de inhoud. Aan elke theoretisch stuk werd een link met mijn casus gekoppeld. Op die manier krijgt de lezer een duidelijk inzicht wat er met de theorie en haar toepassingen wordt bedoeld.

Dan wens ik jullie een aangename en boeiende lectuur toe.

Diane Borghmans

Inleiding:

Liesbet (32jaar) en Marie (30jaar) vormen al 10 jaar een koppel en zijn al 6 jaar samenwonend. Ze wilden allebei graag kinderen en ondertussen hebben ze via een spermadonor één zoontje Max, drie jaar¹.

Hoe kan je Max voorbereiden op het feit dat hij opgroeit in een andere gezinsvorm?

Marie wil graag nog een tweede kind maar Liesbet helemaal niet.

Brengt het eenzijdig verlangen naar een tweede kind het verantwoord ouderschap van Liesbet en Marie niet in gevaar?

Deze probleemstellingen werden vanuit drie invalshoeken beantwoord.

Vanuit de ethische invalshoek, heb ik de nadruk gelegd zowel op 'verantwoord' als op 'ouderschap'. Hoe wordt ouderschap in de literatuur omschreven?

Zijn er verschillende vormen van ouderschap?

Ook het begrip 'verantwoord' werd tot op het bot onderzocht.

Vanuit de pedagogische invalshoek, heb ik vooral de nadruk gelegd op het opvoedingsmodel van Belsky en het actief opvoeden in de praktijk.

Wat betekent dit nu juist? Hoe kan je dit doen als ouder?

Wat kunnen ouders doen wanneer hun kind, zoon/dochter, ontdekt dat het wordt opgevoed door personen van hetzelfde geslacht?

Vanuit het gezinssociologisch perspectief, wilde ik vooral de evolutie van het gezin onderzoeken. Onze hedendaagse maatschappij heeft al veel veranderingen ondergaan. Zijn we de dag van vandaag klaar om met verschillende gezinsvormen om te gaan? Hoe is die evolutie er gekomen?

---

¹ De namen van de betrokkenen staan allen onder een pseudoniem omwille van privacy.

Aan de hand van de literatuur heb ik enkele inzichten gekregen om mijn probleemstelling te kunnen beantwoorden. Deze inzichten zijn uiteindelijk terug te vinden in mijn besluit.

- **Probleemstelling – vraagstellingen - veranderingsdoel:**

Probleemstelling:

- Brengt het eenzijdige verlangen naar een tweede kind het verantwoord ouderschap niet in gevaar?
- Hoe kan je het kind voorbereiden op het feit dat het opgroeit in een andere gezinsvorm?

Vraagstellingen:

1. Wat betekent dit voor de relationele draagkracht tussen beide partners? (Ethische invalshoek)
2. Wat betekent dit voor de opvoedende rol van beide ouders in een nieuwe gezinsvorm, in dit geval lesbisch ouderschap? (pedagogische invalshoek)
3. Wat betekent deze samenlevingsvorm voor het gezin in het verband met het doorgeven van humaan en sociaal kapitaal? (Gezinssociologische invalshoek)

Veranderingsdoel:

Als gezinswetenschapster het gezin helpen met wat het voor hen als koppel betekent om een tweede kind te hebben of niet. Oog hebben voor signalen van het eerste kind wanneer deze met vragen zit in verband met de gezinsvorm waarin hij opgroeit en als volwassenen hier een antwoord opgeven.

1. **Casusbeschrijving: Liesbet en Marie op een dieptepunt van hun relatie en een opgroeiende kleuter met vragen:**

Het verlangen naar een tweede kind van Liesbet en Max die vraagt of andere kindjes ook een mama en een mammie hebben.

Liesbet (32jaar) en Marie (30jaar) zijn al 10 jaar samen en zijn al 6 jaar samenwonend. Trouwen vinden ze niets voor hen. Ze vinden dat zo'n papiertje voor hen niet veel uitmaakt en trouwen voor de kerk is niet toegestaan. Ze kennen elkaar van op de voetbal waar ze beide in dezelfde ploeg speelden. Ze hebben alle twee een goede job. Liesbet heeft een bedrijf en Marie werkt bij de overheid.

Ze wilden allebei graag kinderen en ondertussen hebben ze via een spermadonor één zoontje Max van drie jaar.

Voor ze Max hadden, hebben ze een heleboel psychologische gesprekken moeten ondergaan omdat ze gingen werken met een spermadonor. De psychologen wilden bijvoorbeeld weten hoe ze hun kind gingen voorbereiden op het feit dat hij niet gaat weten wie zijn vader is en dat hij opgroeit in een andere gezinsvorm.

Nadat ze groen licht kregen, deden ze een eerste poging om zwanger te geraken met de spermadonor. Na enkele pogingen was Liesbet nog steeds niet zwanger. Na onderzoek, bleek ze cystes te hebben op de eileider, die eerst moesten weg gehaald worden. Dit kon een reden zijn waardoor ze niet zwanger geraakte. De operatie was succesvol verlopen en ze konden beginnen aan hun vierde poging. Na de vierde poging was Liesbet eindelijk zwanger.

Liesbet zou graag nog een tweede kind willen maar dit verlangen zet nu net druk op hun huidige relatie.

Omwille van medische redenen na de geboorte van hun eerste zoontje Max, hebben ze de baarmoeder en eierstokken moeten verwijderen van Liesbet waardoor zij geen kind meer kan dragen en baren. Doordat Liesbet na de bevalling van Max in kritieke toestand kwam (de nageboorte kwam er niet uit), hebben de artsen met spoed de beslissing genomen om alles bij haar weg te nemen zonder dat Liesbet zich er bewust van was. Liesbet werd twee dagen in coma gehouden tot haar lichaam min of meer hersteld was. Marie heeft aan Liesbet moeten vertellen dat ze geen kinderen meer kon hebben. Voor Liesbet was dit een zware slag want zij wilde graag nog een tweede kind.

In hun relatie was de afspraak dat zij de persoon was die de kinderen ter wereld ging brengen want Marie vindt dit echt niets voor haar. Hun relatie wordt nu zwaar op de proef gesteld want Liesbet kan maar niet begrijpen dat Marie niet wil zwanger worden omdat zij zelf geen kinderen meer kan krijgen. Voor Marie hoeft er geen tweede kind te zijn. Zij is al blij dat ze Liesbet niet verloren heeft tijdens de operatie. Lichamelijk is Liesbet wel hersteld maar die tegenslag heeft ze nog steeds niet verwerkt omdat ze zo graag een tweede kind wil. Deze tegenslag weegt op hun relatie die daardoor een zware deuk heeft gekregen.

Liesbet is afkomstig uit een éénoudergezin. Ze heeft nog een broer, die twee jaar ouder is dan zij. De mama van Liesbet is gescheiden toen Liesbet nog op de lagere school zat. Liesbet heeft nu geen contact meer met haar vader, ook niet met zijn familie buiten één nicht die ze sporadisch eens hoort. Liesbet groeit op zonder een vaderfiguur maar heeft wel geregeld contact met haar opa, de papa van haar mama. Haar broer is een beetje een zonderling waarmee de band niet zo sterk is en dus ook niet als een vaderfiguur voor haar kon dienen toen ze jonger was.

Liesbet heeft een goede jeugd gehad maar ze hadden het niet breed thuis aangezien ze met drie leefden van één inkomen. De vader van Liesbet moest alimentatie betalen maar leefde de afspraken niet altijd zo nauwkeurig na. Liesbet deed een studentenjob om haar voetbal te kunnen betalen. Zij speelde voetbal op een hoog niveau wat een duur prijskaartje met zich meebracht.

Tijdens haar puberteit, had Liesbet relaties met jongens. Ze voelde dat heteroseksuele relaties haar niet zo lagen en dat ze ook gevoelens kon hebben voor meisjes. Ze kreeg uiteindelijk gevoelens voor een vriendin en begon een relatie met een meisje.

Liesbet behoort niet tot de 'stereotypen' zoals ze dit in de volksmond zeggen. Ze kleedt zich vrouwelijk, heeft lang haar,... Liesbet is gewoon bisexueel maar voelt zich meer aangetrokken tot vrouwen. Liesbet is een open persoon en wanneer ze met iets zit, zal ze dit ook direct zeggen.

Liesbet is opgegroeid in een gezin waar communicatie zeer belangrijk was en dus kon ze thuis over alles praten.

De dag dat ze vertelde dat ze meer op vrouwen viel dan op mannen, was haar mama eerst wat geschrokken maar uiteindelijk wilde ze alleen maar dat Liesbet gelukkig was. De reden waarom ze verschoot was dat zij dacht dat ze nooit geen kleinkinderen ging hebben. Ze had haar hoop wat op Liesbet gesteld omdat haar broer niet echt een relatietype is. Na enige uitleg vertelde Liesbet dat ook zij ooit eens oma ging worden. Een belofte die inderdaad ondertussen is uitgekomen.

Marie komt uit een zeer gelovig, christelijk gezin. Toen Marie jong was, moest ze elke zondag mee naar de eucharistieviering in het dorp waar ze woonde. De ouders van Marie waren zeer actieve mensen in de parochie. Marie heeft nog een jongere zus en een oudere broer. Ze heeft een goede relatie met haar ouders, hoewel die ooit wat vertroebeld is geweest op de dag dat ze vertelde aan haar ouders dat ze op vrouwen viel.

Ook de relatie met haar broer en zus zijn goed en deze relatie heeft nooit geleden onder het feit dat ze op vrouwen viel. Marie is een gesloten persoon en heeft moeite om over gevoelens te praten. Thuis werd er wel gepraat maar onderwerpen zoals uitgaan, jongens, seks, waren wat taboe. Ondanks de gesloten communicatie thuis, heeft Marie wel een goede jeugd gehad.

De dag dat Marie vertelde dat ze op vrouwen viel, was voor de ouders van Marie een donderslag bij heldere hemel. Ze hadden dit helemaal niet zien aankomen. Het enige wat ze op dat moment dachten was: 'Wat zouden de mensen wel niet denken van ons?'

Voor Marie was die dag de moeilijkste dag uit haar leven. Enerzijds moest ze openlijk over haar gevoelens praten in een omgeving waar ze dit nooit had geleerd en anderzijds kon de band met haar ouders verbroken worden. De ouders van Marie hadden tijd nodig om dit nieuws te verwerken. Hoewel haar vader pas de volgende dag tegen Marie zei dat hij enkel wilde dat ze gelukkig was. Marie haar mama, had het veel moeilijker. Marie gaf haar de tijd om dit nieuws te verwerken. In die periode was de relatie met haar mama wat vertroebeld. Na een tijd wilde Marie haar mama toch wel het hoe en het waarom weten.

Marie probeerde aan haar mama uit te leggen hoe ze zich voelde en waarom ze dit dacht. Marie had een goed gesprek met haar mama waardoor de relatie zich terug herstelde.

Voor Liesbet en Marie is er een nieuw hoofdstuk begonnen in hun leven. Max is 3 jaar en gaat sinds september naar school. Hij doet het daar goed. Voor Max naar school ging, ging hij naar een crèche. Deze crèche was zeer open naar Liesbet en Marie toe. Zij wilden weten wat Liesbet en Marie verwachtten van hen in verband met moeder-en vaderdag, hoe Max hen noemt enzovoort.

De basisschool waar Max nu gaat; had ook een open gesprek met Liesbet en Marie. Liesbet en Marie zijn ook niet de enige lesbische ouders op school. Stilaan begint Max te beseffen dat hij opgroeit in een andere gezinsvorm. Hij noemt Liesbet 'mama' en Marie 'mammie'.

Onlangs ging Liesbet hem afhalen aan school toen ze hoorde dat hij vroeg aan een ander kindje: 'Heb jij ook een mama en een mammie?' Dit kindje keek hem aan met een blik van: 'Wat zeg jij nu?'

Liesbet en Marie beseffen dat ze Max stilaan gaan moeten vertellen hoe de vork in de steel zit. Wanneer Max vragen heeft, gaan ze proberen daar zo eerlijk mogelijk op te antwoorden hoewel ze weten dat niet elk gesprek even vlot zal verlopen. Max stelt nu nog gewone vragen en denkt daar niet verder over na. Liesbet en Marie beseffen maar al te goed dat wanneer Max ouder wordt, ze meer prangende vragen gaan krijgen.

2. Invashoek 1.

2.1. Ethische invalshoek.

2.1.1. Inleiding.

Zoals eerder vermeld in de casus vormen Liesbeth en Marie een lesbisch koppel dat reeds een zoontje heeft.

Liesbet wil graag nog een tweede kind maar voor Marie hoeft dit niet. Om een antwoord te kunnen geven op de vraagstelling: 'Wat betekent dit voor de relationele draagkracht en verantwoord ouderschap tussen beide partners?', zullen we eerst de termen van verantwoord ouderschap en relationele draagkracht van naderbij bekijken in de literatuur.

Verantwoord ouderschap kunnen we opsplitsen in 'verantwoord' en 'ouderschap'. Als eerste gaan we op zoek wat ouderschap in de literatuur betekent.

Wanneer we 'ouderschap' opzoeken in de Van Dale heeft die het over 'ouder zijn'. Maar wat bedoelt men hiermee? Er zijn hiervoor verschillende omschrijvingen te vinden in de literatuur.

2.1.2. Pedagogische beschrijving over ouderschap

In zijn boeken 'Ouders in soorten' en 'Denken over opvoeden' spreekt Hans van Crombrugge over 4 argumenten waarin hij ouderschap of 'ouder zijn' kan plaatsen.

Het eerste argument gaat over het eigendomsargument of de pedagogische twijfel. Van Crombrugge beschrijft dit argument als een band tussen eigenaar en eigendom.

Hij gebruikt deze woorden omdat het kind iets is wat de ouder heeft voorgebracht en het behoort de ouders toe. Hieruit kan je concluderen dat het eigendomsargument vertrekt vanuit de reële ervaring van ouders dat hun kind eigenlijk niet zomaar een kind is maar wel *hun* kind (Van Crombrugge, 2009).

De relatie tussen ouders en kinderen wordt er om twee redenen gezien als problematisch. Welke redenen zijn dit nu? Een eerste reden heb je bij het natuurlijk recht van ouders, vooral vaders, over hun kinderen dat vooral de vaders bekleedden met absoluut gezag. Het kind moest volledig gehoorzamen maar dit veronderstelde wel een bijzondere band tussen de ouders en het kind waarbij de ouders als geen ander voor het kind zouden zorgen .

Een tweede reden was dat ouders het recht hadden om zaken aan te leren aan het kind die onmiddellijk nuttig konden zijn voor het welzijn van de familie. Hierbij kon je het kind zien als een investering (Van Crombrugge, 2006).

Wanneer Liesbet en Marie toch voor een tweede kind gaan, moet dit kind gezien worden als een investering wanneer we het eigendomsargument willen volgen. Aangezien Marie twijfelt over een tweede kind, komt deze 'investering' in het gedrang en uiteraard ook hun relatie.

Het tweede argument gaat over het incarnatieargument of pedagogische gezin. Hiermee wordt het kind niet meer gezien als eigendom zoals bij het eigendomsargument maar wordt het kind beschouwd als belichaming van de liefde tussen de ouders. Hierbij citeert Van Crombrugge Hegel.

Die vertrekt vanuit de liefde tussen man en vrouw waarbij twee mensen streven naar een totale eenwording met elkaar. De liefde tot het kind is hierbij dan een voorzetting van de partnerliefde (Van Crombrugge, 2009).

Dit argument benadrukt zeker de heteroseksuele liefde die de pedagogische capaciteiten van de ouders waarborgt. Hierbij is de vrouw gevoel en zorgzaamheid terwijl de vader instaat voor de rede en inzicht in de wereld (Van Crombrugge, 2006).

Wanneer men het incarnatieargument gaat samenvatten, zal je niet verwonderd opkijken dat dit argument onder druk komt te staan in deze moderne tijd. Door de opkomst van alternatieve gezinsidealen en postmoderne gezinsvormen is het burgerlijk huwelijksgezin en de ouderlijke liefde die echtelijke liefde in het verlengde legt nog moeilijk toe te kennen aan onze huidige samenleving (Van Crombrugge, 2009).

Als we dit argument volgen en toepassen op de casus, blijkt dat Liesbet en Marie niet inpassen in het incarnatieargument. Liesbet en Marie zien elkaar graag maar kunnen uiteraard geen kind voortbrengen. Max is wel een voortzetting van hun liefde omdat ze toen beslist hadden samen voor een kind te gaan maar wel met een onbekende donor. Hierdoor kan je niet zeggen dat dit een belichaming is van de liefde tussen de ouders. Het incarnatieargument, laat geen andere soort liefdesrelatie toe dan enkel de liefdesrelatie tussen man en vrouw.

Het derde argument gaat over het privacyargument of het onverwoestbare vertrouwen in het gezin.

Dit argument wil vooral dat het verzorgen en opvoeden van kinderen gebeurt door de biologische ouders (Van Crombrugge, 2009).

Hierbij hebben de kinderen nood aan relatief gesloten of relatief open opvoedingssituaties die over voldoende privacy moeten kunnen beschikken (Van Crombrugge, 2006).

In het privacyargument zou Marie zagezegd Max niet mogen verzorgen of opvoeden omdat zij niet de biologische ouder is. Bij dit argument is enkel Liesbet de biologische ouder. Toch kan je zeggen dat Max opgroeit in een open opvoedingssituatie om dat hij in een andere gezinsvorm wordt groot gebracht.

Tenslotte heb je het laatste argument namelijk het boekhouderargument of de mens als kind van zijn ouders. Hiermee wordt bedoeld dat er een onverbreekelijke band bestaat tussen de ouders en de kinderen waarbij er een onmisbaar contact van het kind met de ouders is voor de identiteitsontwikkeling. Hierbij krijgt het kind een naam waardoor het kind een plaats krijgt in de wereld. Uit dit blijkt dat de ouders niet alleen een kind het leven hebben gegeven maar dat ze ook iemand op de wereld hebben gezet. Wat hiermee wordt bedoeld is dat wanneer ouders niet adequaat omgaan met hun kinderen, ze deze kinderen onrecht aandoen. Ouders hebben een verantwoordelijkheid waar kinderen recht op hebben (Van Crombrugge, 2006).

In het boekhoudersargument praat men over een onverbreekelijke band tussen de ouders. Max heeft nooit iemand anders als ouders gekend dan Liesbet en Marie.

Hierdoor heeft hij met zijn beide ouders al een onverbreekelijke band. Samen hebben zij voor de naam Max gekozen. In dit argument spreekt men voor de eerste keer over verantwoordelijkheid. Dit wil zeggen dat dit al een stuk antwoord kan geven op onze vraagstelling of het eenzijdige verlangen naar een tweede kind het verantwoord ouderschap niet in gevaar brengt.

Stel dat Liesbet en Marie toch voor een tweede kind gaan maar Marie staat hier niet helemaal achter, dan veroorzaakt Marie onrecht aan het tweede kind.

Van Crombrugge citeert hiervoor Boszormenyi-Nagy. Voor Nagy is het centrale punt dat elke mens of hij dit nu wil of niet, ouders heeft. De mens is kind van zijn ouders waardoor dit een existentieel gegeven wordt. Voor Nagy heeft het kind recht op zijn ouders die een verantwoordelijkheid hebben maar hebben de ouders ook het recht om de kinderen op te voeden. Met deze redenering wil men zeggen dat wanneer men iemand iets geeft, men die maar respecteert door hem een kans te geven om met dit kind iets te doen. Het woord 'geven' duidt hier aan dat je iets verschuldigd bent aan degene die je iets geeft. Het kind kan aan zijn ouders het leven niet teruggeven maar het kind kan de ouders wel helpen door dankbaarheid te tonen of ouders helpen die zorgbehoevend zijn (Van Crombrugge, 2009).

In deze laatste paragraaf, gaat men verder over die verantwoordelijkheid.

Wanneer we dit terug koppelen naar onze casus, zie je dus al dat Marie en Liesbet een verantwoordelijkheid dragen naar hun zoon Max toe omdat Max recht heeft op zijn ouders.

Aangezien Max zijn biologische vader niet kent, zijn Liesbet en Marie voor hem zijn biologische ouders.

2.1.3. Positief ouderschap

De auteur Carla Muijsert-van Blitterswijk beschrijft positief ouderschap in enkele punten. Zij is hulpverlener en woordvoerder van de stichting 'Nieuwetijdskinderen'. Zij heeft een andere visie gekregen op het gedrag en de ontwikkelingen van kinderen en op de begeleiding die ze nodig hebben.

Hieronder beschrijf ik enkele aspecten van positief ouderschap volgens Muisert- van Blitterswijk.

In het eerste geval heeft zij het over het bieden van basisvertrouwen. Hiermee bedoelt ze dat kinderen ouders nodig hebben die hen aanvaarden en wat er ook gebeurt, de ouders achter hun gedragingen blijven staan.

Vervolgens heeft ze het over het zelf opnemen van verantwoordelijkheid door de ouders. De reden hiervoor is dat de wereld van kinderen bijna geen grenzen kent waardoor ze door verscheidene zaken en mensen worden beïnvloed. Naast verantwoordelijkheid opnemen, heeft ze het ook over dat ouders kinderen in hun totale werkelijkheid moet zien. Wat houdt dit precies in? Ouders moeten de kinderen erkennen en herkennen in hun lichamelijke, emotionele, sociale, psychische en intuïtieve werkelijkheid (Muijsert-van Blitterswijk, 2006).

Nu Max naar school gaat, komt hij terecht in een omgeving waar kinderen ook in andere gezinsvormen opgroeien.

Wanneer er kinderen zeggen dat hij bijvoorbeeld geen papa heeft maar twee mama's en dat dit raar is, zullen de ouders alert moeten zijn om Max zo goed mogelijk op te vangen. Wanneer ze zien dat het gedrag van Max verandert, moet er bij hen een belletje rinkelen. De ouders kunnen in de eerste plaats een goede omgeving maken voor Max door eerst eens met de leerkrachten te praten over hun gezinssituatie.

Muijsert-van Blitterswijk vraagt ook aan de ouders dat ze echt luisteren naar de kinderen. Dit kunnen de ouders doen door aandacht aan het kind te geven als hij/zij iets probeert te vertellen. Volgens Muijsert-van Blitterswijk, hebben ouders hiervoor een actieve luisterende houding nodig zodat het voor de ouders duidelijk wordt wat er echt aan de hand is. Wanneer Kinderen het gevoel hebben dat er niet naar hen wordt geluisterd, gaan ze zich onbelangrijk voelen en niet meer naar de ouders luisteren (Muijsert-van Blitterswijk, 2006).

Naast het echt luisteren, vindt Muijsert-van Blitterswijk het ook belangrijk dat ouders emotionele ondersteuning bieden. Voor kinderen is het belangrijk te weten dat ouders met hen meeleven en onvoorwaardelijk van ze houden. Dit kunnen de ouders uitdrukken door bijvoorbeeld belangstelling te tonen voor hun ervaringen, gevoelens, emoties en tenslotte gedachten.

Wanneer het gaat over de kinderen hun emoties, is het belangrijk dat ze die emoties leren benoemen. Dit kan gaan over positieve gebeurtenissen of negatieve gebeurtenissen (Muijsert-van Blitterswijk, 2006).

Ook hier schrijft de auteur over het zelf opnemen van verantwoordelijkheid door de ouders. Liesbet en Marie gaan er voor moeten zorgen dat ze tijdens de opvoeding van Max grenzen proberen te stellen om Max te beschermen. Al is dit niet een rechtstreeks antwoord op onze vraagstelling over verantwoord ouderschap, kan men dit wel toepassen op Max wanneer hij met vragen zit. Hij begint zich nu al vragen te stellen waarom hij twee mama's heeft. Op dat moment is het de verantwoordelijkheid van Liesbet en Marie om naar hem te luisteren en een zo goed mogelijk antwoord te bieden naargelang zijn leeftijd.

2.1.4. Goed ouderschap.

De auteurs Ramaekers en Suissa spreken over de pedagogische verantwoordelijkheid die ouders moeten hebben. Hiermee willen ze zeggen dat je ouders kan verantwoordelijk stellen voor het creëren van een bepaald soort kind. Hierbij worden de ouders volgens de auteurs verantwoordelijk gesteld om optimale omstandigheden te verzekeren die de groei van hun kinderen kan bevorderen en waarbij ze het ontwikkelingsproces goed in de hand kunnen houden.

Wanneer we die pedagogische verantwoordelijkheid eng definiëren, kan deze de omschrijving krijgen van 'Noden van het kind' en wordt dit tot een één - één interactie beperkt tussen ouder en kind.

Voor de auteurs Ramaekers en Suissa zijn ouders in de eerste plaats bezorgd om de goede ontwikkeling van hun kind. Doordat de ouders hierover bezorgd zijn, zijn ze bereid hier alles voor te doen wat noodzakelijk is.

Onder de term noodzakelijk zit ook het inclusief leren in om zo de optimale ontwikkeling van vaardigheden, talenten, noden, enz. te verzekeren voor de kinderen.

Wanneer je dit leest, wordt er van ouders verwacht dat ze de hele tijd waakzaam zijn en dat ouders een ouderlijke houding moeten aannemen.

Wat is nu die ouderlijke houding?

Wanneer we een ouderlijke houding willen aannemen, zal men een houding van voortdurende alertheid moeten hebben voor mogelijkheden, risico's en tekortkomingen in de ontwikkeling van de kinderen. Door dit te doen, worden de ouders volgens de auteurs Ramaekers en Suissa buiten de relatie met hun kind geplaatst. De auteurs gebruiken de term buiten omdat ze zo worden opgeroepen om afstand te nemen van de situatie en een duidelijker beeld krijgen. Op die manier kunnen ze beslissen wat nu eigenlijk de 'juiste' manier van handelen is (Ramaekers en Suissa, 2013).

Bij goed ouderschap gebruiken de auteurs de term verantwoordelijkheid die ons misschien ook kan helpen om al een gedeeltelijk antwoord te vinden op de vraagstelling zoals die reeds hierboven werd vermeld. Tussen de beide ouders, Liesbet en Marie moet er ook een verantwoordelijkheid bestaan omdat zij zullen bepalen wat voor een kind Max zal worden. Omdat Max opgroeit in een andere gezinsvorm, gaan de ouders zeker waakzaam moeten zijn over alles wat er rondom Max gebeurt.

De volgende en laatste visie die zal worden beschreven kan een hulp zijn voor de casus van deze eindproef. Ze handelt over verantwoord ouderschap en de relationele draagkracht van Marie en Liesbet.

2.1.5. Ethische visie: ouderschapsverlangen en edelmoedig ouderschap.

De auteur Ilse Cornu beschrijft ouderschapsverlangen als een kinderwens die steeds gemotiveerd is door eigen verlangens. Voor de ouders is dit goed in verband te brengen met het respect voor zichzelf als persoon en hun zelfontplooiing. Toch lijkt dit onvoldoende. De auteur Cornu bedoelt hiermee dat de kinderwens moet doorgroeien naar de keuze voor het kind als werkelijke ander, met een eigen leven waarbij het kind ook een eigen persoonlijkheid en toekomst heeft. Waarom is dit zo belangrijk? Het kind mag niet iemand zijn die de ouders willen hebben voor de bevrediging van eigen, onvervulde verlangens.

Kort samengevat heeft de auteur Cornu het over het ouderschapsverlangen waarbij mensen een open, onvoorwaardelijk en tijdloos engagement aangaan zonder eigenlijk op voorhand te weten wat hen te wachten staat (Cornu, 2013).

Doordat ouderschapsverlangen meer is dan respect voor zichzelf als persoon en zelfontplooiing gaat het ouderschapsverlangen over naar edelmoedig ouderschap.

Liesbet wil graag een tweede kind maar ze zal moeten opletten dat dit tweede kind niet een kind wordt om haar eigen verlangens te bevredigen.

Marie, haar partner staat al niet open voor een tweede kind dus Liesbet loopt al een risico om dat tweede kind te gebruiken voor haar eigen kinderwens.

Een kind krijgen is een verbinding voor het leven, veel meer dan trouwen of samen een huis kopen.

Erover praten is uiteraard belangrijk, maar Liesbet mag dit niet doen met de bedoeling om Marie te overtuigen.

Wat Liesbet wel kan doen, is achterhalen wat de onderliggende redenen zijn van het standpunt van Marie.

Edelmoedig ouderschap wordt beschreven door de auteur als erkenning van de identiteit van het kind, zijn eigenheid en anders-zijn.

Hierbij hoort de bewust opgenomen verantwoordelijkheid en zorg van de ouders om dit unieke kind in zijn persoon-zijn, te waarderen en te bevorderen en tenslotte om dit unieke kind op te voeden tot een zelfbewust, zelfrespecterend, relatie-en liefdesbekwaam mens en solidair burger.

Edelmoedig ouderschap kan ook gezien worden als een positieve openheid op kinderen met een oog op hun persoonswording zoals we hierboven al eens hebben vermeld (Cornu, 2013).

Liesbet en Marie gaan een goede communicatie moeten hebben met Max. Wanneer zij Max laten opgroeien in een gezin waar alles bespreekbaar is, zal dit ook een invloed hebben op Max zijn persoonlijkheid. Marie is niet opgegroeid in een gezin waar alles bespreekbaar was en had het steeds moeilijk om over haar gevoelens te praten. Marie zal zich actief moeten openstellen om dit een leerproces te doorlopen.

Als tweede gaan we opzoek hoe in de literatuur 'verantwoord' wordt beschreven. Daar vinden we een omschrijving van 'verantwoord' ouderschap volgens de seksuele ethiek. Wat betekent dit?

De auteur Ilse Cornu beschrijft dit in haar boek 'Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief' als volgt:

Cornu stelt dat 'partners worden opgeroepen tot een concreet keuze-en beslissingsproces over de maat van hun vruchtbaarheid.

Dit wil zeggen, in verband met het aantal en de spreiding van hun kinderen (Cornu, 2013, p.298).

Creatieve gezinsplanning kan hierbij een belangrijke bijdrage leveren (Cornu, 2013).

Uit de casus is gebleken dat Marie en Liesbet ook een keuze gaan moeten maken in het krijgen van een tweede kind en waarbij er dus een beslissingsproces moet doorlopen worden.

Liesbet laat zich leiden door de aantrekkelijkheid van ouderschap. Bij haar spelen er emotionele factoren mee zoals het verlangen naar een kind. Bij Marie spelen er ook emotionele factoren mee maar dan in het aarzelen voor een tweede kind. Belangrijk is dat Marie en Liesbet helderheid en klaarheid scheppen omtrent het wel of niet hebben van een tweede kind opdat ze niet zelf emotionele slachtoffers zouden worden van onverwerkte innerlijke en relationele conflicten. Een tweede kind mag er niet komen als toegeving uit angst dat de relatie zou afspringen. Voor Marie zal dit praten een uitdaging worden aangezien ze moeilijk over haar gevoelens kan praten.

Ook is volgens deze auteur de belangrijkste indicatie voor 'verantwoord' ouderschap de relationele en familiale draagkracht. De voornaamste factor is de draagkracht van de partnerrelatie bij het uitbreiden van een gezin.

De komst van een kind of een tweede, derde...kind kan het welbevinden in een partnerrelatie wat laten dalen.

De auteur verwijst hiervoor naar het personalisme dat beschreven staat in haar boek 'Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief.'

Het personalisme vraagt dat kinderen geboren worden uit een vruchtbare liefdesrelatie.

Je kan van een vruchtbare liefdesrelatie spreken wanneer de komst van een kind, de partnerrelatie niet uit evenwicht brengt. Enkel dan kunnen kinderen een vrucht en teken van liefde zijn (Cornu, 2013).

Volgens Cornu heeft elk kind het recht om een vrucht van liefde te zijn. In zo'n relatie, is het de bedoeling dat beide partners bereid zijn om duurzaam te investeren in elkaar. Om dit duurzaam investeren te verduidelijken is het de bedoeling dat ouders emotioneel bekwaam zijn om hun liefde te delen met hun partner en tegelijkertijd ook gestalte geven in een kind van, voor en met elkaar. Hierbij moeten de beide ouders, zowel fysisch als psychisch een eventuele volgende zwangerschap verwerken. Bij het personalisme wil dit zeggen dat er ook rekening moet gehouden worden met de reeds aanwezige kinderen (Cornu, 2013).

Bij deze laatste paragraaf, kan je een antwoord vinden voor de situatie van Liesbet en Marie. Aangezien Marie twijfelt voor een tweede kind maar ze uiteindelijk toch zou toegeven, dan kan dit de emotionele stabiliteit tussen de beide partners in gevaar brengen. Voorlopig kan Marie het psychisch niet aan om nog een kind te hebben omdat zij het kind zal moeten dragen en dit eigenlijk niet ziet zitten.

De komst van een tweede kind, kan de relatie tussen Liesbet en Marie fundamenteel verstoren.

Uit de casus is gebleken dat Max begint vragen te stellen omtrent de samenstelling van het gezin waarin hij opgroeit.

Wat betekent dit nu voor de opvoedende rol van Liesbet en Marie?

Hoe kunnen zij Max hierop voorbereiden?

2.1.6. De vier dimensies van de relationele ethiek.

Om de vier dimensies toe te lichten die op de relationele werkelijkheid van de mens een sterke invloed hebben, citeert auteur Koen Baeten (2013) Nagy.

Een eerste dimensie gaat over de feiten. Deze feiten zijn levensgebeurtenissen. Deze levensgebeurtenissen beïnvloeden het leven van de mens. Enkele voorbeelden hiervan zijn erfelijkheid, geboorte, huwelijk, echtscheiding... Deze voorbeelden worden door Nagy samengevat als life events die niet neutraal zijn. Het zijn net die life events of scharniermomenten die kansen bieden om verbroken of gebroken relaties terug te herstellen (Baeten, 2013).

Wanneer we de eerste dimensie toepassen op onze casus over Liesbet en Marie, stellen we vast dat beiden toch al enkele life events hebben mee gemaakt in hun leven.

Liesbet heeft nooit haar vader gekend. Haar ouders zijn gescheiden toen ze nog jong was. De vader van Liesbet keek niet naar hen om. Daardoor was de financiële toestand alles behalve rooskleurig. Liesbet ging voetballen om haar studies te kunnen betalen. Vervolgens ontdekte ze dat ze een voorkeur had voor vrouwen wat ook een impact had op haar leven. Tenslotte heeft Liesbet een medische ingreep moeten ondergaan na de geboorte van Max. Dit heeft tot gevolg dat ze geen kinderen meer kan krijgen en dat ze haar wens voor een tweede kind niet zou kunnen verwezenlijken.

Bij Marie kunnen we haar voorkeur voor vrouwen zien als één van de belangrijkste life event in haar leven. Zij is opgegroeid in een katholiek gezin waar eigenlijk het samen zijn met een vrouw taboe is.

Naast de eerste dimensie krijgen we de tweede dimensie. Dit is de dimensie van de psychologie. Deze dimensie probeert uit te leggen hoe mensen net omgaan met die life events (Baeten,2013).

Liesbet heeft het moeilijk met het feit dat ze geen kinderen meer kan krijgen. Ze verwacht van Marie dat zij het tweede kind zal dragen maar Marie deelt haar wens helemaal niet. Het feit dat Liesbet haar vader nooit echt gekend heeft, zorgt nu niet zozeer voor problemen. Omdat de familie van Liesbet geen problemen had met het feit dat Liesbet steeds gevoelens koesterde voor vrouwen, heeft Liesbet dit nooit gezien als een drempel.

Bij Marie daarentegen was haar voorkeur voor vrouwen wel een grote drempel. Zij komt ook uit een familie waarbij communicatie moeizaam verloopt. Naast deze moeilijke communicatie, werd ze zeer gelovig opgevoed waardoor haar voorkeur voor vrouwen taboe was. Zij heeft daar leren mee omgaan, ook haar familie heeft het tenslotte aanvaard.

De derde dimensie heeft het over interacties. Deze interacties zijn eigenlijk het waarneembaar gedrag en de communicatie tussen personen. Dit gaat over regels-en gezinsstructuren binnen het gezin (Baeten,2013).

Liesbet vindt communicatie heel belangrijk. Zij wil dat alles bespreekbaar is binnen het gezin. Voor Marie was dit een aanpassing. Zij heeft dit nooit gezien in haar gezin van oorsprong om te communiceren over alles. Ze vinden het beiden belangrijk dat Max wordt opgevoed in een gezin waar alles bespreekbaar is.

Max begint vragen te stellen over zijn gezin. Hij ziet dat hij twee mama's heeft en dat andere kinderen een mama en een papa hebben. Liesbet vindt het belangrijk dat Max hier een eerlijk antwoord op krijgt.

Tenslotte heb je de vierde dimensie. Deze dimensie is die van de relationele ethiek. Deze dimensie is uiterst belangrijk want ze overkoepelt de andere drie dimensies. Dit gaat over de balans van geven en nemen. We komen later terug op deze balans van geven en nemen (Baeten,2013).

De relatie tussen Liesbet en Marie is verstoord. Er ligt een druk op hun relatie omdat Liesbet een tweede kind wil en er geen meer kan krijgen en Marie eigenlijk geen tweede kind wil. Liesbet verwacht van Marie dat zij het tweede kind draagt maar Marie voelt zich hier niet goed bij. Marie vindt dat Liesbet blij mag zijn dat ze één gezonde zoon Max hebben.

2.1.7. De balans van geven en nemen

Bij de balans van geven en nemen, leert het kind dat je door relaties kansen krijgt om te geven en te ontvangen. Het geven kan je zien als 'vertrouwen'. Hiermee wordt bedoeld dat wanneer je iets geeft, je automatisch het recht creëert om te ontvangen. Dit is de zogenaamde wederzijdse loyaliteit. Deze loyaliteit gaat gepaard met een gevoel van erkenning of rechtvaardigheid (Baeten,2013).

Baeten(2013) heeft het over een verticale loyaliteit en een horizontale loyaliteit. De verticale loyaliteit is de band tussen ouder en kind. In deze relatie, neemt vertrouwen een belangrijke positie in.

De horizontale loyaliteit heeft een symmetrisch karakter. Dit karakter ontstaat door een (verdiend) vertrouwen ten opzicht van elkaar. Dit is de band die gevormd is binnen de gezinnen en buiten de gezinnen. In deze horizontale loyaliteit is er ook sprake van vrijheid. Onder het begrip vrijheid moet je de keuzevrijheid van de mens verstaan. Deze keuzevrijheid kan gaan over het verbreken, behouden of herstellen van relaties.

Liesbet heeft gebroken met haar vader. Ze ziet hem niet meer en heeft geen intentie om deze relatie te herstellen. Ze heeft voor zichzelf de keuze gemaakt om dit te doen.

Marie heeft het moeilijk gehad haar keuzevrijheid, lesbisch te zijn, te doen aanvaarden door haar ouders en familie.

Ook vertrouwen tussen Max en zijn ouders is ontzettend belangrijk. Enerzijds moet Max erop kunnen vertrouwen dat zijn ouders eerlijk zijn vragen zullen beantwoorden en anderzijds moeten zijn ouders erop kunnen vertrouwen dat Max steeds eerlijk zal zijn tegenover hen. Ook hier krijg je het aspect van geven en nemen.

3. Invalshoek 2

3.1. Pedagogische invalshoek.

3.1.1. Inleiding

Om een antwoord te vinden op deze vragen, starten we eerst met het begrip 'opvoeden'. Wat betekent dit in de literatuur.

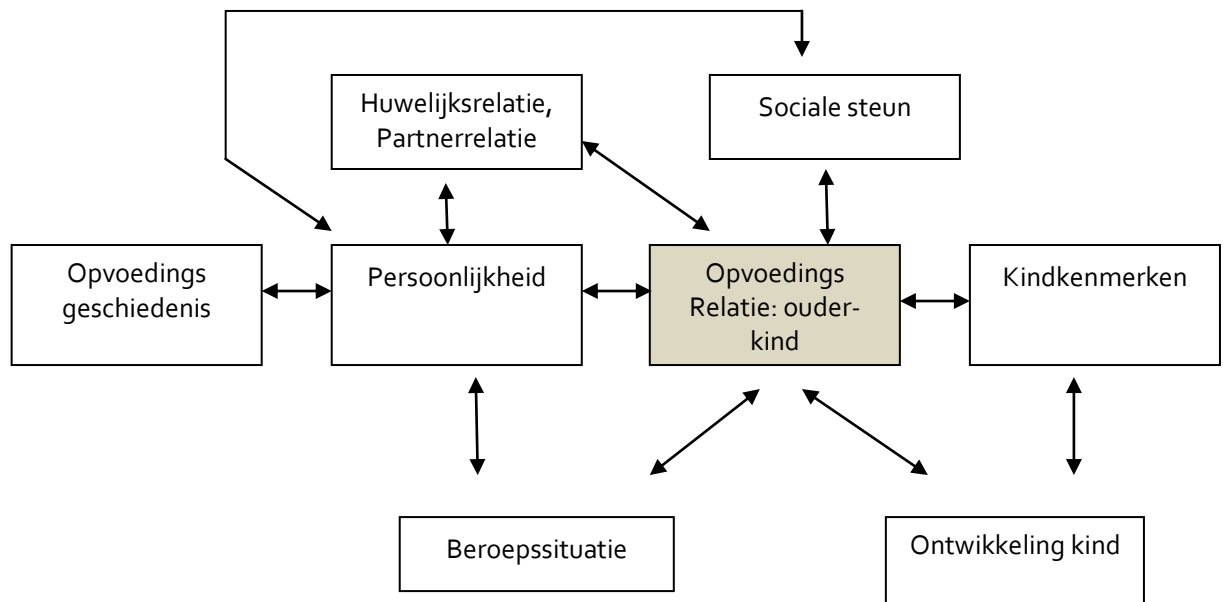

3.1.2. Het opvoedingsmodel van Belsky

We vertrekken hiervoor eerst vanuit het procesmodel van Belsky.

Belsky gaat er vanuit dat de relatie tussen de ouders en de kinderen, een beïnvloedingsrelatie is in twee richtingen. Belsky praat over drie cruciale factoren die het ouderlijk functioneren kunnen bepalen, namelijk datgene wat ouders binnenbrengen in de gezinssituatie, contextuele bronnen van stress en steun en tenslotte de eigenschappen en kenmerken van het kind.

Wat de ouderlijke kenmerken betreft, spreekt Belsky over de opvoedingsgeschiedenis, het ontwikkelingsniveau, gevoelens ten aanzien van het kind, begrip van de ontwikkeling van het kind en de geestelijke gezondheid van de ouders (Van Crombrugge, 2009).

Aan de hand van dit procesmodel van Belsky, ga ik de casus toepassen. We proberen eerst dit model in te vullen vanuit Liesbet's perspectief.

Wanneer we kijken naar de opvoedingsgeschiedenis van Liesbet kunnen we zeggen dat Liesbet afkomstig is uit een éénoudergezin. Ze hadden het niet breed want ze leefden van één inkomen. Alimentatie werd niet betaald door de vader dus Liesbet is opgegroeid zonder vaderfiguur. De band met haar broer is ook niet zo sterk waardoor ze daar ook niet echt een vaderfiguur kon vinden. Haar opvoeding heeft ook een invloed op haar persoonlijkheid. Ze is opgegroeid in een gezin waar communicatie heel belangrijk was en waar alles bespreekbaar was. Aangezien ze een open persoon is en weet dat je moet werken om ergens te geraken, heeft dit een invloed op haar beroepssituatie. Liesbet heeft een goede job. Als de partnerrelaties van Liesbet betreft, heeft Liesbet ook heteroseksuele relaties gehad. Ze voelde echter aan dat heteroseksuele relaties haar niet zo lagen en dat ze ook gevoelens kon hebben voor meisjes. Ze kreeg uiteindelijk gevoelens voor een vriendin en begon een relatie met een meisje. Je kan hierbij een insinuatie maken of deze partnerrelatie met een vrouw iets te maken heeft met het feit dat Liesbet nooit een echte vaderfiguur heeft gehad.

Wanneer Liesbet thuis vertelde dat ze steeds gevoelens koesterde voor vrouwen, was haar mama eerst wat geschrokken maar uiteindelijk wilde ze alleen maar dat Liesbet gelukkig was. Liesbet heeft hierbij ook de sociale steun van haar mama.

De ouder-kind relatie tussen Liesbet en Max zal bepalend zijn door de kindkenmerken die Max heeft. Bijvoorbeeld wanneer Max een kind is dat heel nieuwsgierig is en veel vragen stelt, zal Liesbet hierop een antwoord moeten geven.

Voor Liesbet zal dit geen probleem zijn want zij komt uit een gezin waar communicatie belangrijk was en waar alles bespreekbaar was. Deze kindkenmerken bij Max zullen ook bepalend zijn voor zijn ontwikkeling.

Wanneer we dit model toepassen vanuit het perspectief van Marie zal het model er iets anders uit zien. Marie haar opvoedingsgeschiedenis ziet er anders uit dan bij Liesbet. Zij is opgegroeid in een gelovig, christelijk klassiek gezin waarbij praten over moeilijk onderwerpen taboe is.

Dit heeft gevolgen op de persoonlijkheid van Marie. Marie is een gesloten iemand die het moeilijk heeft om over haar gevoelens te praten. Ondanks dat ze heel gesloten is en de beperkte communicatie thuis, zit ze wel in een goede beroepssituatie. Ze heeft kunnen studeren en heeft hierdoor ook een goede job. Ze heeft haar eigen bedrijf uit de grond gestampt. Er is niet veel geweten over de vorige partnerrelaties van Marie maar de dag waarop ze aan haar ouders vertelde dat ze een relatie had met een vrouw, kon ze op weinig sociale steun rekenen van haar familie. Dit heeft de ouder-kind relatie tussen de ouders van Marie en Marie zelf wat vertroebeld.

Wat de ouder -kind relatie tussen Max en Marie betreft, zal Marie het moeilijk hebben wanneer Max een nieuwsgierige jongen blijkt te zijn die veel vragen stelt.

Ze heeft het al moeilijk om over haar eigen gevoelens te praten, laat staan dat ze dan vlot kan antwoorden wanneer Max vragen begint te stellen.

Zowel Liesbet als Marie gaan een goed evenwicht moeten vinden in de opvoeding van Max en in hun opvoedingsrelatie met Max. Ze gaan de opvoeding moeten afstemmen op elkaar.

3.1.3. De drie pijlers van opvoeding

Uit het boek 'Ken je kind.' beschrijft de auteur Anita Matheij drie pijlers van opvoeding. Zelf is zij een kindertherapeute en communicatietrainer. Ze begeleidt ouders en kinderen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken.

Haar aanpak is erop gericht om ouders en kinderen terug dichterbij elkaar te brengen waardoor ze weer plezier hebben in de opvoeding.

Een eerste pijler gaat over gezond verstand. De auteur beschrijft deze pijler als kinderen die ze voorstelt als opportunisten. Zij doen wat werkt. Gedrag dat ze stellen en dat wordt beloond, gaan ze herhalen. Gedrag dat voor de kinderen niets oplevert, zal na een tijdje uitdoven.

Voor haar is het belangrijk dat kinderen een vast ritueel hebben. Door telkens dezelfde elementen te herhalen, kan je de dag rustig afbouwen. Zo weet het kind waar het aan toe is (Matheij, 2005).

Wat als er effectief een tweede kind komt in het gezin? Liesbet en Marie zullen moeten proberen het vast ritueel dat ze met Max hebben, aan te houden.

Ze mogen niet vergeten dat ook voor Max een tweede kind in huis een aanpassing zal worden.

Een tweede pijler draait rond gezond egoïsme. Ouders kiezen er de laatste jaren bewust voor om kinderen te krijgen. Deze ouders nemen hun rol als opvoeder serieus.

Ook de auteur Anita Matheij wil dat het kind de ruimte krijgt om maximaal te ontwikkelen. Toch vindt de auteur het belangrijk dat ouders ook tijd maken

voor zichzelf in plaats van steeds te leven voor de kinderen. Als ouders dit gaan doen, laten ze aan de kinderen zien dat ze zichzelf de moeite waard vinden.

De auteur vindt het belangrijk dat de ouders een eigen leven hebben en dat ze tijd reserveren om dingen te doen die ze als ouders leuk vinden. Voor de auteur is het gezond dat kinderen soms even moeten wachten. Hierdoor leren de ouders hun kinderen om te gaan met uitgestelde aandacht (Matheij, 2005).

Voor Liesbet en Marie zal het belangrijk zijn om ook tijd vrij te maken voor zichzelf en voor elkaar. Twee kinderen opvoeden vraagt veel inzet en aandacht. Het gevolg hiervan is dat ze dus minder tijd aan elkaar kunnen besteden. Tijdsgebrek kan mogelijk doorwegen op hun relatie.

De laatste pijler waar de auteur het over heeft zijn grenzen stellen. Kinderen testen altijd tot hoever ze kunnen gaan. Als ouders het kind op jonge leeftijd steeds zijn zin geven zorgt dit ervoor dat het kind denkt dat grenzen rekbaar zijn.

Als ouders geen begrenzing stellen, zal dit het kind moeilijk grenzen kunnen aanvaarden en respecteren. Deze moeilijkheid zal zich doortrekken als er ook buitenshuis regels of afspraken gelden (Matheij, 2005).

Uit de casus is nog niet gebleken dat Max grenzen overschrijdt. Indien dit wel het geval zou zijn, moeten de ouders hierop direct inspelen.

Max heeft nood aan controle maar tegelijk ook aan autonomie. Wanneer hij een evenwicht van die beide ervaart, komt dit ten goede in zijn ontwikkeling.

3.1.4. ACT&ACTief opvoeden

De auteur Denise Mathijssen schreef een boek over ACT& ACTief opvoeden vanuit haar beroep als sociaal psychiatrische verpleegkundige en systeemtherapeut (relatie-en gezinstherapeut). Ze werkt al jaren in de kinder-en jeugdpsychiatrie in Nederland en deeltijds in een GGZ (Geestelijke gezondheidszorg) instelling.

Wat is nu voor haar ACT& ACTief opvoeden?

Vaak worstelen ouders met het opvoeden van hun kinderen. Hierdoor worden ouders onzeker en gaan ze reageren op een manier die ze eigenlijk niet altijd willen. Ouders gaan eigenlijk reageren vanuit hun eigen gedachten en emoties. Samen met een collega heeft ze de cursus ACTief opvoeden ontwikkeld (Matthijssen, 2012).

ACT staat voor 'Acceptatie en Commitment Therapie'. Je kan het zien als een vorm van gedragstherapie met inzichten vanuit de boeddhistische psychologie.

Volgens de auteur geeft ACT inzicht in jezelf en maakt het duidelijk wat jij belangrijk vindt in het leven van de ouders.

De gedachte achter ACT zegt dat pijn, verdriet en onzekerheid bij het leven horen. Net deze gedachte past niet in ons leven want wij zien geluk als normaal. Voor ons als mensen en in dit geval de ouders, steken we vooral veel energie in het verminderen van gevoelens die voor ons ongewenst zijn met name onzekerheid en verdriet.

ACT kan ook een alternatief bieden voor controle aangezien wij als mensen en zeker als ouders de controle willen behouden. Net dit behouden van controle, veroorzaakt problemen. Het gevolg hiervan is dat we meer gaan reageren vanuit gewoonte.

Wat is nu juist dit alternatief? Acceptatie van wat er is en uiteraard doen wat voor jou belangrijk is (Matthijssen, 2012).

Om aan dit alternatief te werken, moet je rekening houden met enkele elementen. Een eerste element is gerichte aandacht of mindfulness. Hiermee wordt bedoeld dat je die gerichte aandacht moet gebruiken op een flexibele, nieuwsgierige en oordeelsvrije manier.

Een tweede element handelt over acceptatie. Concreet betekent dit het aanvaarden van gedachten en gevoelens die je niet kan vermijden. Bij deze wordt acceptatie gezien als een manier om met gedachten en gevoelens om te gaan.

Tenslotte heb je nog het element commitment. Hiermee wordt bedoeld dat je dingen gaat kiezen die voor jou belangrijk zijn.

(Matthijssen, 2012)

Binnen ACT kan je het begrip werkzaamheid terug vinden. De auteur bedoelt met werkzaamheid, reacties die werken voor jou. Wanneer je dit begrip gaat vertalen naar de opvoeding van je kind, moet jij doen wat voor jou werkt in de opvoeding.

Zowel wat werkt voor jou als wat werkt voor je kind, hangt af van verschillende factoren. Enkele factoren kunnen temperament en leeftijd zijn. Naast deze verschillende factoren, hangt het er ook van af wat jij je kind eigenlijk wil leren.

ACTief opvoeden is dus bewust opvoeden met het achterliggend idee op wat jij je kind wil leren. Ouders kunnen bewust opvoeden enkel maar leren door zelf te ontdekken wat ze willen en dit ook te ervaren (Matthijssen, 2012).

Kort samengevat kan je ACTief opvoeden in vijf stappen.

Een eerste stap is je koers bepalen. Dit doe je door met afstand naar je eigen situatie te kijken en uiteraard ook naar de ontwikkeling van je kind.

Een tweede stap is het kiezen van je rol. Hier stel jij je de vraag wat jij je kind wil leren en ook hoe jij de ontwikkeling van je kind kan stimuleren.

Bij de derde stap moet je als ouder ontdekken wat jouw eigenlijk in de weg zit en wat er voor zorgt dat jij niet reageert zoals het moet.

Bij de vierde stap is het aan de ouder om te zeggen wat hij meer of minder wil stimuleren bij de ontwikkeling van het kind.

Tenslotte kijk je naar stap 5 om te kijken welk doel en welke activiteiten bij jou passen (Matthijssen, 2012).

Voor Liesbet en Marie kan je deze vijf stappen als volgt invullen. Eerst en vooral moeten ze kijken in welke situatie ze zich bevinden. Ze hebben een schoolgaande kleuter van drie jaar, die vragen begint te stellen over zijn gezinsvorm. Vervolgens moeten ze samen kiezen hoe ze dit aan Max het beste kunnen overbrengen.

Hierbij moeten de ouders ook op dezelfde golflengte zitten. Hoe kunnen ze Max voorbereiden op vragen van klasgenootjes over zijn gezinssituatie. Een goede uitleg van Max kan ervoor zorgen dat hij niet uitgelachen wordt.

Als derde stap zal vooral Marie moeten nadenken wat er voor zorgt dat zij misschien anders zou reageren dan Liesbet. Marie kan moeilijk over gevoelens praten dus wanneer Max een vraag zou stellen over zijn gezinsvorm, kan het best zijn dat Marie toeklapt. Wanneer Max op een dag thuis komt en zegt tegen Marie en Liesbet dat kindjes van de klas hem plagen omdat hij geen papa heeft, zal ook dit voor Marie moeilijk zijn om hem te helpen. Gelukkig is Liesbet wel iemand die een open communicatie belangrijk vindt en dit kan opvangen.

Bij stap vier kunnen Liesbet en Marie bepalen wat ze willen bereiken met Max.

In de eerste plaats willen ze Max een veilige thuis geven waar hij terecht kan met al zijn vragen, waar hij troost kan vinden voor zijn verdriet. Op de tweede plaats willen ze Max weerbaar maken tegen negatieve reacties uit de omgeving. Tenslotte zullen ze in het gezin elk hun taak opnemen waar ze het beste in zijn maar wel in evenwicht met elkaar.

3.1.5. Verdrag inzake de Rechten van het kind.

Kan het Verdrag inzake de Rechten van het kind een handleiding bieden voor de opvoeding?

Om hier een eerlijk antwoord op te geven, dit kan niet.

Het kan enkel afgedwongen worden omdat het hier gaat over een Verdrag.

Dit verdrag is een juridische tekst waarin het engagement van de aangesloten landen centraal staat. Naast de juridische positie, gaan ze acties ondernemen voor een meer mens-en kindwaardige maatschappelijke positie van de kinderen.

De partners van dit Verdrag zijn hier niet de ouders maar de overheden. Kinderen moeten beschermd worden in al hun rechten en hiervoor moeten de staten alles in zijn werk stellen. Naast het beschermen van de rechten, moeten de staten ook de ouders ondersteunen bij het respecteren van de rechten van het kind. Wanneer de ouders niet in staat zijn om dit te doen, moet de staat ingrijpen.

Het Verdrag heeft een grote pedagogische betekenis. Het vertrekpunt hierbij is dat kinderen mensen zijn (Van Crombrugge, 2006).

Als ik het Verdrag wil koppelen aan mijn casus, zal de overheid hulpmiddelen moeten aanreiken om ouders in de eerste plaats te helpen om kinderen, die in een andere gezinsvorm worden opgevoed, te helpen. Van de overheid uit heb je niet echt initiatieven. Er bestaan prentenboeken die ouders kunnen helpen om kinderen duidelijk maken dat ze opgroeien in een andere gezinsvorm maar dit is geen overheidsinitiatief.

Hiernaast dit heb je ook een praktisch handboek 'Meer dan gewent.' dat ouders kan helpen maar dat is ook geen overheidsinitiatief zijn. Ouders die leven in een andere gezinsvorm staan er vaak alleen voor en moeten vooral kunnen rekenen op de directe steun van de omgeving. Door die steun, staan de ouders sterker, waardoor ook de kinderen sterker komen te staan. Liesbet en Marie willen vermijden dat Max zal worden uitgesloten door andere kinderen van de klas of school.

3.1.6. Opvoeden gaat van (je)zelf

Tenslotte kan je opvoeden zien als 'Opvoeden gaat van(je)zelf. De auteur Danny Van De Velde van het boek 'Op schouders van ouders.' wil hiermee duidelijk maken dat ouders moeten groeien in het ouderschap. Danny Van De Velde zelf is een pedagoog en directeur van het Onze -Lieve Vrouwecollege in Brugge.

Eerst en vooral moet het duidelijk zijn dat wanneer je in relatie staat met je kinderen, je kan aanvoelen en zien wat hun noden, verwachtingen en belangen zijn. Je wordt hier niet alleen als ouder beter van maar ook als mens. Kinderen kunnen in de ouders het beste van henzelf naar boven halen. Dit gaat wanneer we eens in de schoenen van onze kinderen gaan staan. De manier hoe ouders met de kinderen omgaan heeft grotendeels te maken met hoe de ouders zijn (Van De Velde, 2013).

Max begint vragen te stellen aan Liesbet en Marie. Zijn nood is om hierop een antwoord te krijgen. Liesbet en Marie wisten dat die dag er ging aankomen vanaf het moment hij naar school ging beginnen te gaan.

Ze willen Max een zo eerlijk mogelijk antwoord geven maar op een voor hem begrijpelijke manier.

Ouders die zichzelf zo presenteren als een persoon, staan model voor hun kinderen over hoe je mens-zijn concreet kan invullen. Hieruit leert het kind positieve en negatieve ervaringen. Op deze manier leert het kind iets over hoe de ouders omgaan met mensen, dingen en acties. Kinderen kopiëren gemakkelijk.

Eenzijds kan het kind dit doen door anderen te observeren en anderzijds door het participeren aan het dagdagelijkse handelen. Ouders moeten naar zichzelf kijken en zich goed bewust zijn van hun emoties die met het opvoeden van kinderen gepaard kunnen gaan (Van De Velde, 2013).

Het is voor Liesbet en Marie belangrijk dat ze weten hoe zij tegenover een andere gezinsvorm staan. Uit de casus is gebleken dat Marie het moeilijk heeft om haar gevoelens te uiten door haar verleden. Haar ouders stonden er niet voor open. Toch moet Marie beseffen dat dit voor Max een grote rol kan spelen om emoties te tonen en eerlijk te zijn. De manier waarop Marie hier mee zal omgaan, is belangrijk voor Max. Liesbet daarentegen is een open persoon. Voor Liesbet is communicatie heel belangrijk. Max zal van haar leren dat praten belangrijk is.

Als laatste moet opvoeden eigenlijk een omvattende opvoedingsrelatie zijn waar een groeibevorderende relatie tussen ouder en kind aanwezig moet zijn. Empathie is de manier om rekening te houden met de eigenheid van je kind. Belangrijk hierbij is om een evenwicht te vinden.

Wanneer ouders teveel empathie tonen aan hun kind, kan dit de groei en ontwikkeling van het kind in de weg staan. Ouders kunnen hierdoor te meegaand zijn met hun kinderen (Van De Velde, 2013).

Max is een nieuwsgierige jongen die al snel beseft dat hij wordt opgevoed in een andere gezinsvorm. Aan de schoolpoort ziet hij mama's en papa's. Hij beseft dat hij geen papa heeft maar twee mama's.

De beide ouders mogen hun bezorgdheid tonen aan Max omdat hij dit ontdekt heeft maar ze mogen die bezorgdheid niet de bovenhand laten nemen.

Ze kunnen bezorgd zijn omdat ze schrik hebben dat andere kinderen hem daarop gaan wijzen maar het is net op dat moment dat ze Max weerbaar kunnen maken.

De ouders moeten in staat zijn open te staan voor hun kinderen maar hun kinderen moeten ook openstaan voor hun ouders, de volwassenen. Om dit teweeg te kunnen brengen bij een kind, moet de opvoedingsrelatie gekenmerkt worden door het omvattend reageren. Hiervoor moet de opvoeder, in dit geval de ouders, een omvattende houding aannemen.

Wat wil de auteur Van De velde hiermee zeggen?

De ouders ervaren de opvoedingssituatie vanuit de belevingswereld van het kind en reageren tegelijkertijd vanuit hun eigen belevingswereld, betekenisverlening, waarden en normen (Van De Velde, 2013).

Het kind wordt hierdoor uitgenodigd om zich te verrijken in het contact met de ouders.

De ouders geven een reactie die enerzijds rekening houdt met de kinderlijke belevingswereld en anderzijds waarbij het kind wordt geconfronteerd met de levenservaring van de ouders. Door die confrontatie zijn de ouders en het kind verplicht om in dialoog te gaan met elkaar.

Deze dialoog kan helpen om het kind een persoonlijke keuze te laten. Elke keuze die het kind zet op deze manier, is een stap op weg naar zelfstandigheid (Van De Velde, 2013).

Voor Liesbet en Marie zal in hun opvoeding dialoog belangrijk zijn. Ze weten dat Max met veel vragen gaat komen. Ze mogen niet vergeten dat Max nog maar drie jaar is. Wanneer Max een vraag zal stellen, moeten ze zeker zijn dat ze die beantwoorden vanuit zijn belevingswereld maar op een manier dat het voor hem duidelijk en rechtlijnig is.

4. Invalshoek 3

4.1. Gezins sociologische invalshoek

4.1.1. Inleiding

Liesbet en Marie vormen samen een gezin met hun zoontje Max. In onze hedendaagse maatschappij zijn er verschillende samenlevingsvormen waardoor we andere gezinsvormen krijgen. Het gezin heeft een hele evolutie ondergaan. Wat betekende een gezin vroeger in de literatuur en wat bedoelt men met het moderne gezin?

4.1.2. De drie gezinstijdperken

De auteur Bogaerts Stefan zegt dat we drie gezinstijdperken kunnen onderscheiden.

Het eerste is het pre-industriële gezin wat gezien kon worden als een kleine onderneming met de nadruk op de functionele relaties.

Sociaal-emotionele en affectieve relaties kwamen hier niet aan bod.

Dit komt omdat het huwelijk voornamelijk gebaseerd was op zakelijke gronden waarbij het huwelijk vaak gerangeerd was door ouders of derden (Bogaerts, 2007).

Het tweede soort gezin dat we hebben is het moderne gezin. Dit moderne gezin was een gevolg van de industrialisatie en de Verlichting rond de negentiende eeuw.

Hier werd naast de emoties tussen man en vrouw, ook aandacht besteed aan de emoties tussen ouder en kind. Het kind kreeg een plaats in het gezin en moest worden gerespecteerd. Om die reden werd ook de leerplicht ingevoerd in 1914 en werd de kinderarbeid afgeschaft (Bogaerts, 2007).

Tenslotte werd in de jaren 70 van de twintigste eeuw een overgang gemaakt naar het postmoderne gezin. In dit gezin stonden de rechten en plichten centraal en ook de mogelijkheid dat beide partners zich konden ontplooien. Het is juist in dit soort gezin dat we nieuwe samenstellingen krijgen zoals bijvoorbeeld holebi-gezinnen.

Uiteraard heeft niet elk westers gezin deze overgang gemaakt naar een postmodern gezin.

Sommige gezinnen houden zich vast aan traditionele waarden en gezinspatronen waarbij de vader de patriarch is en de moeder zich wegcijfert ten dienste van de kinderen. (Bogaerts, 2007)

Liesbet, Marie en Max vormen een echt postmodern gezin. Zij doorbreken zeker de traditionele gezinspatronen omdat er geen man aanwezig is. Beide partners hebben zich voldoende kunnen ontplooien om carrière te kunnen maken.

Wat is nu het moderne gezin?

4.1.3. Het moderne gezin

Auteur Saskia Knaven (2007) schrijft dat het gezin geen vaststaande vorm meer heeft maar dat we eenentwintig gezinsvormen kunnen onderscheiden. De overeenkomsten tussen deze gezinnen zijn vaak groter dan de verschillen. Het gezin draait altijd om de verbinding tussen de mensen.

Waarom vormen mensen een gezin? Mensen willen graag samenleven met elkaar omdat ze nood hebben aan intimiteit, geborgenheid en contact. Voor de auteur Knaven bestaat een gezin uit twee of meerdere personen.

Wij gaan ons hier enkel richten tot het lesbisch gezin.

Een gezin kan op drie niveau's een verbinding aangaan. Eerst heb je de praktische verbinding. De auteur bedoelt hiermee de binding op het vlak van het leven van alledag. Ten tweede is er de financiële/juridische verbinding. Deze verbinding staat voor het vastleggen van je relatie op juridisch vlak en ook de rechten en de plichten ten opzichte van de kinderen. Tenslotte krijg je de emotionele verbinding. Dit gaat over de liefde, het speciale gevoel waar je het allemaal voor doet.

Volgens de auteur heb je pas een goed functionerend gezin wanneer je de binding met je partner in het gezin op alle drie niveaus op orde hebt. Dit bereik je door duidelijke afspraken met elkaar te maken (Knaven, 2007).

Bij Liesbet en Marie kan je zeggen dat deze drie verbindingen aanwezig zijn. Op dit ogenblik is de emotionele verbinding wat troebel omdat ze twijfelen over het al dan niet hebben van een tweede kind. Marie ziet een tweede kind niet goed zitten want zij zal het kind moeten dragen. Emotioneel weegt dit door op de relatie.

4.1.4. Het lesbisch gezin

Zoals reeds eerder vermeld, spitsen wij ons toe op het lesbisch gezin.

Wat kunnen we hieronder verstaan?

Dit is een gezin waarbij twee vrouwen samenleven en samen ook kinderen kunnen hebben. Eén van de vrouwen is de genetische moeder. Deze kinderen hebben een bekende of onbekende zaaddonor maar die donor heeft geen ouderrol, dus er is geen vader aanwezig (Knaven, 2007).

Liesbet en Marie hebben gekozen voor een onbekende donor. Ze wilden dit van in het begin en hebben er nooit aan gedacht om een bekende donor te gebruiken.

Het boek 'Meer dan gewenst' is een soort 'handboek' voor lesbische en homoseksuele ouders. Ook daarin wordt verteld dat tegenstanders van het homoseksueel ouderschap zich beroepen op de complementaire polariteit tussen een man en een vrouw.

Zij vinden dat er een aanwezigheid moet zijn van beide seksen voor een evenwichtige opvoeding van kinderen. De voorstanders daarentegen vinden dat dit niet noodzakelijk is want wat zeg je over gezinnen waarvan één van de ouder gestorven is of gescheiden (Schorer boeken, 2003)?

Max, het zoontje van Liesbet en Marie geeft niet aan dat hij nood heeft aan een mannelijk persoon om er zich mee te identificeren. Wel begint hij op te merken dat hij opgroeit in een andere gezinsvorm. Hij begint vragen te stellen. Meer en meer lesbische paren kiezen ervoor om samen kinderen groot te brengen.

Ze doen dit vaak binnen een systeem, maar soms hebben zij te maken met twee systemen bijvoorbeeld onder de vorm van co-ouderschap wanneer een lesbisch stel samen met een bekende donor de kinderen wil opvoeden.

Ook al heb je de vrijheid om te kiezen hoe jij je gezin wil inrichten, toch word je niet overal met open armen ontvangen wanneer je afwijkt van de traditionele vorm (Knaven, 2007).

Marie heeft in haar eigen familie ondervonden dat haar geaardheid niet in goede aarde viel bij haar ouders in het begin. Gaandeweg hebben de ouders dit leren aanvaarden maar daar is enige tijd over gegaan.

4.1.5. Het modern gezin als emotionele bakermat.

Wat betekent dit modern gezin van Liesbet en Marie nu als emotionele bakermat?

Bogaerts (2007) zegt dat elk gezin en elke familie, een schat aan mythen, verhalen en gewoonten heeft. Dit zorgt ervoor dat er een onderlinge band wordt gecreëerd tussen de gezinsleden en dat er een continuïteit is tussen het verleden en het heden. Al die dingen zorgen voor een leidraad voor het toekomstig handelen zowel binnen als buiten de familie.

Zowel Liesbet en Marie hebben eigen waarden mee gekregen door hun afkomst. Marie is heel christelijk opgevoed en Liesbet heeft een vrije opvoeding gehad.

Deze waarden die zij hebben mee gekregen gaan ze doorgeven aan Max. Zij gaan de nadruk leggen op wat zij juist belangrijk vinden voor Max.

Bogaerts(2007) citeert Hooghe die zegt dat gezinnen meer affectieve relaties hebben gekregen tussen de partners en tussen vader, moeder en de kinderen. Gezinsrelaties zijn gelijkwaardiger geworden waardoor de relationele functie van het gezin meer op de voorgrond gekomen is.

4.1.6. Humaan en sociaal kapitaal.

Wat betekent dit voor het doorgeven van het humaan en sociaal kapitaal?

Humaan kapitaal is datgene wat individuen aan elkaar doorgeven zonder dat er enige bemoeienis van buitenaf is.

Sociaal kapitaal komt tot stand in relatie tot de buitenwereld. Dit wil zeggen dat gezinnen niet in isolatie leven. Ze zijn verbonden met andere gezinnen en groepen in de samenleving.

Gezinnen moeten beroep doen op noden en behoeften van externe bronnen zoals bijvoorbeeld financiële bronnen. Sociaal kapitaal is het geheel van formele en informele relaties die kunnen gebruikt worden als hulpbronnen.

Zij benadrukken in de eerste plaats de sociale interacties tussen mensen en groepen mensen (Bogaerts, 2007).

Het doorgeven van humaan en sociaal kapitaal gebeurt door opvoeden. Opvoeden is een proces van vallen en opstaan, van interactie aangaan met de anderen en ook om als opvoeder gekneed te worden.

Wanneer we opvoeden gebeurt dit in de eerste plaats vanuit onze eigen referentiekaders en normen. Uiteraard kan je als opvoeder niet altijd vasthouden aan je eigen referentiekader en moet je die referentiekaders ook durven loslaten en luisteren naar de ander. Die ander kan je partner zijn die ook referentiekaders heeft en die op eigen manier betekenis geeft aan de dingen.

Daarnaast moeten de opvoeders in staat zijn om de kinderen en jongeren voor te bereiden en te begeleiden om als individu zijn plaats te verwerven in de samenleving. Dit kunnen de opvoeders doen door kansen te geven en ruimte te bieden. Deze kansen en ruimte zijn belangrijk om een eigen identiteit te ontwikkelen ten aanzien van zichzelf en anderen (Bogaerts, 2007).

Zowel Liesbet als Marie komen uit verschillende gezinnen. Bij Liesbet was alles bespreekbaar. Zij komt uit een open gezin terwijl Marie meer uit een gesloten gezin komt. Door hun relatie, hebben beiden hun eigen referentiekader wat moeten loslaten.

Liesbet weet dat Marie moeilijk over gevoelens kan praten en hiervoor meer tijd nodig heeft. Marie weet dat Liesbet het belangrijk vindt om juist wel te praten. Liesbet wilde altijd al twee kinderen terwijl dit voor Marie niet hoeft. Nu Liesbet geen kinderen meer kan krijgen verlangt ze van Marie om haar wens toch te vervullen door een dat tweede kind te dragen. Zij zullen hier ergens tot een compromis moeten komen.

Max beseft dat hij twee mama's heeft. Het is nu aan Liesbet en Marie om Max voldoende ruimte te geven om vragen te stellen. Zij gaan Max hierop moeten voorbereiden. Het feit dat hij wordt opgevoed door twee vrouwen mag geen impact hebben om zijn identiteit te ontwikkelen.

Bogaerts (2007) citeert Helga de Valk die zegt dat je bij het opvoeden, jongeren 'pathways' moet aanbieden om de stap naar volwassenheid te kunnen zetten.

Opvoeden is volgens haar keuzes maken zonder op voorhand te weten of het wel de juiste keuzes zijn. Je mag als opvoeder ook fouten maken.

Het kan gebeuren dat Liesbet en Marie niet altijd een even goed antwoord kunnen geven op Max zijn vragen. Ook zij zijn niet perfect. Het kan ook gebeuren dat Max op een gegeven moment misschien boos gaat worden op zijn mama's omdat hij juist geen papa heeft en sommige kinderen van zijn klas wel. Op dat moment is het aan hen om Max goed op te vangen en te ondersteunen.

5. Veranderingsgerichte strategieën voorstellen.

Liesbet en Marie vormen samen met Max een gezin. Je kan hen plaatsen onder een andere gezinsvorm naast de klassieke gezinsvorm die we allemaal kennen.

Naast de druk op hun relatie omdat Marie een tweede kind wil en Liesbet niet, hebben ze ook een opgroeiende kleuter van 3 jaar. Hij ziet dat vriendjes van de klas een mama en een papa hebben. Dit roept bij hem vragen op.

Liesbet en Marie moeten samen kijken hoe ze dit aan Max het beste kunnen uitleggen.

Lesbisch ouderschap is geen rariteit meer. Je hoort meer en meer dat er andere gezinsvormen aanwezig zijn in onze hedendaagse maatschappij. Toch is het voor deze niet altijd eenvoudig om gepaste hulp en ondersteuning te vinden.

Waar kunnen ze terecht met vragen? Wie ondersteunt hen?

Wat met de familie?

De eerste invalshoek, die ik besproken heb, vertrok vanuit een ethisch perspectief. Deze invalshoek handelt over verantwoord ouderschap en het verlangen naar een tweede kind. Uit de casus is gebleken dat Liesbet een tweede kind niet ziet zitten maar Marie wel. Hierdoor komt hun relatie onder druk te staan. Met behulp van de sociale kaart, ben ik op zoek gegaan naar specifieke hulp bij relaties. Aangezien Liesbet en Marie in de regio Leuven wonen, heb ik mijn zoekopdracht toegespitst op deze regio.

Zo ben ik terecht gekomen bij het 'Universitair, psychiatrisch centrum K.U.Leuven- Context, Centrum voor Relatie- en Gezinstherapie.'

Dit is een centrum voor relatie-en gezinstherapie. Het centrum behandelt ook relatietherapie en gezinstherapie met kinderen. Indien

Max zou lijden onder de relatiedruk tussen de ouders zou hij hier ook baat bij hebben.

Liesbet en Marie zitten nog niet in die fase dat ze niet meer normaal kunnen communiceren met elkaar. Dit centrum zou hen wel kunnen helpen om elkaar meer te begrijpen en de inzichten van elkaar te duiden.

Invalshoeken twee en drie neem ik samen voor de veranderingsgerichte voorstellen. In invalshoek twee heb ik gewerkt vanuit een pedagogisch perspectief en in invalshoek drie vanuit een gezinssociologisch perspectief.

Ik heb deze twee perspectieven samen genomen omdat ze voor een stuk in elkaar vloeien. Gezinssociologisch moet je, wanneer een kind opgroeit in een andere gezinsvorm, pedagogisch rekening houden met hoe je dit kind zal opvoeden om een normaal leven te kunnen leiden zoals andere kinderen die opgroeien in een klassieke gezinsvorm. Liesbet en Marie staan voor de opdracht om Max op te voeden in een andere gezinsvorm. Uiteraard is dit voor hen een taak die ze samen ten volle moeten benutten. Max groeit op en heeft een heleboel vragen. Hij merkt dat hij twee mama's heeft. Vriendjes van de school ervaren ook een vaderfiguur die bij Max echter ontbreekt.

Na enig opzoekwerk in de sociale kaart, ontdekte ik een organisatie die 'Goed GEZIND' heet. Het is een organisatie, gevestigd in Leuven. Aangezien holebi's met kinderen in de maatschappij nog als uitzonderlijk worden beschouwd en niet overal worden aanvaard, organiseren zij ontmoetingsmomenten tussen holebi-ouders.

Deze holebi-ouders kunnen dan hun praktische ervaringen uitwisselen met elkaar. Hierdoor gaan deze gezinnen zich beter voelen.

Niet alleen de ouders worden betrokken in deze ontmoetingsmomenten maar ook hun familie.

Naast het organiseren van ontmoetingsmomenten, organiseren zij ook informatieve activiteiten. Deze activiteiten zijn bedoeld om de directe en de brede omgeving te sensibiliseren

Waarom zou ik dit voorstellen aan Liesbet en Marie?

Wanneer ze naar deze organisatie gaan, zal Max ook kennismaken met andere kinderen die opgroeien in eenzelfde gezinsvorm als hij. Max zal inzien dat hij dus niet de enige is die twee mama's heeft. Naast andere gezinnen met twee mama's zal Max ook zien dat er gezinnen zijn met twee papa's.

Tijdens deze momenten, kan Max ervaringen opdoen en zal hem dit weerbaarder maken wanneer klasgenoten hem vragen stellen. Voor Max zal dit dan de normaalste zaak van de wereld worden.

Positief aan deze organisatie is dat ze ook oog hebben voor de familie van het gezin.

Vaak hebben familieleden ook vragen waar ze niet altijd een direct antwoord op kunnen vinden. Niet alle familieleden kunnen lesbisch ouderschap aanvaarden wat het niet gemakkelijk maakt voor het lesbisch koppel. In deze organisatie kunnen ze dan steun vinden bij andere lotgenoten.

Indien Liesbet en Marie nog met vragen zitten, kunnen ze de website, www.gidsvoorgezinnen.be, raadplegen.

Deze website wil gezinnen wegwijs maken in allerlei aspecten van het leven in een gezin. Op de website vind je links en adressen die je een beeld geven van het bestaande hulp-en dienstverleningsaanbod.

Eén van de thema's gaat over verschillende gezinsvormen. Wanneer Liesbet en Marie hierop zouden verder klikken, krijgen ze een document te zien over informatie omtrent holebi's. Wat vinden de ouders ervan? Wat met kinderen die opgroeien in zo'n gezinsvorm? Naast deze informatie, kunnen ze ook verdergaan naar 'gelijke kansen Vlaanderen' en naar 'Cavaria'. Deze laatste organisatie steunt holebiverenigingen.

Indien Liesbet en Marie willen werken aan hun relatie, kunnen ze terecht bij het thema relatie en meer specifiek 'leren over relaties'. Wanneer hun relatie zou lijden onder de discussie om het al dan niet hebben van een tweede kind, kunnen ze eventueel terecht bij een relatietherapeut.

Deze 'Gids voor Gezinnen' is werkzaam in Brussel en Vlaams Brabant wat ideaal is voor Liesbet en Marie aangezien ze in het Leuvense wonen.

Bij het opvoeden van hun zoon kunnen ze op school rekenen op een goede samenwerking met de leerkrachten. Uit mijn eigen beroepservaring als zorgcoördinator weet ik hoe belangrijk het is te luisteren naar het kind wanneer het voor hem althans vervelende opmerkingen krijgt vooral rond Moederdag en Vaderdag. Dankzij mijn studies gezinswetenschappen kan ik nu beter gerichte hulp bieden.

6. Besluit

Om een professioneel antwoord als gezinswetenschapster te kunnen geven op mijn veranderingsdoel zoals beschreven in mijn casus 'het ondersteunen van een gezin met tweeledige probleemstelling namelijk enerzijds de onderlinge relatiedruk bij gezinsuitbreiding en anderzijds de opvoeding van hun zoon', vond ik de volgende bevindingen.

Vanuit de ethische invalshoek heb ik gezien dat er in de literatuur veel betekenissen worden gegeven aan het woord 'ouderschap'. Dit kan gaan van argumenten over ouderschap tot verschillende soorten van ouderschap waaronder 'positief' ouderschap en 'goed' ouderschap. Wanneer ik hier dieper op inging, kwam ik terecht bij 'edelmoedig' ouderschap. Dit houdt in dat de ouders hun kindwens laten doorgroeien naar de keuze voor een kind als een werkelijk andere persoon met een eigen leven, persoonlijkheid en toekomst. Naast ouderschap kwam ik terecht bij 'verantwoord' ouderschap volgens de seksuele ethiek. Als ik 'verantwoord' wil samenvatten kwam ik tot het volgende: Een kind mag er niet komen uit angst dat de relatie zou afspringen. Partners moeten over het krijgen van kinderen communiceren met elkaar. De relationele en familiale draagkracht blijft de belangrijkste factor voor 'verantwoord' ouderschap. Om deze relationele draagkracht toe te lichten, maakte ik gebruik van de vier dimensies van de relationele ethiek en de balans van geven en nemen.

Vanuit de pedagogische invalshoek heb ik het begrip 'opvoeden' bekeken. Het opvoedingsmodel van Belsky gaf me verschillende antwoorden betreffende het ouderlijke functioneren.

Hier kan ik spreken over de opvoedingsgeschiedenis van de ouders, bronnen van stress en steun en tenslotte de kindkenmerken. Naast het opvoedingsmodel van Belsky, vond ik in de literatuur drie pijlers van opvoeding. Deze drie pijlers zijn gezond verstand, gezond egoïsme en grenzen stellen. Om opvoeden in de praktijk om te zetten kan je gebruik maken van ACT&ACTief opvoeden. ACT staat voor acceptatie en commitment therapie. Deze manier geeft ouders inzicht in zichzelf en maakt duidelijk wat ouders belangrijk vinden in hun leven.

ACTief opvoeden is bewust opvoeden met het idee wat jij je kind wil leren. ACTief opvoeden kan je opdelen in vijf stappen : je koers bepalen, het kiezen van je rol, ontdekken wat je in de weg zit als ouder, wat je wil stimuleren bij de ontwikkeling van je kind en tenslotte kijken welk doel en activiteiten bij jou passen.

Wanneer je als ouder een kind wil opvoeden, moet je groeien in ouderschap.

Het moet duidelijk zijn dat je kan aanvoelen wat de noden, verwachtingen en belangen zijn van je kinderen. Ouders moeten als het ware model staan voor hun kinderen zodat de kinderen weten hoe ze met mensen, dingen en acties moeten omgaan. Tussen ouder en kind moet er een groeibevorderende relatie aanwezig zijn. Hiervoor heb je als ouder empathie nodig om rekening te houden met je kind. Ouders moeten openstaan voor hun kinderen maar kinderen moeten ook openstaan voor de ouders. De ouders moeten reageren vanuit de belevingswereld van hun kind maar tegelijk moeten ze ook reageren vanuit hun eigen belevingswereld.

Ook het Verdrag inzake de Rechten van het kind is een belangrijk gegeven om deze materie verder uit te diepen.

Uit dit Verdrag heb ik geleerd dat de overheid verantwoordelijk gesteld wordt om hulpmiddelen aan te reiken aan ouders die het nodig hebben. Hieruit kon ik concluderen dat de overheid weinig initiatieven neemt om kinderen te helpen die opgevoed worden in een andere gezinsvorm. Prentenboeken en organisaties zijn vaak privé-initiatieven en geen overheidsinitiatieven.

Tenslotte heb ik het lesbisch ouderschap, dat je kan plaatsen onder de noemer van een andere gezinsvorm, bekeken vanuit een gezinssociologische invalshoek. Uit deze literatuur is gebleken dat het gezin geëvolueerd is in drie gezinstijdperken. We spreken hier over het pre-industriële gezin, het moderne gezin en het postmoderne gezin. Ik ben dieper ingegaan op het moderne gezin waarin we zien dat gezinnen meer overeenkomsten hebben dan verschillen. Het gezin kan op drie niveaus een verbinding aangaan.

Een praktische verbinding, een financiële/juridische verbinding en een emotionele verbinding. Je hebt een goed functionerend gezind wanneer je op deze drie niveaus een binding hebt met je partner. Hier wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende gezinsvormen.

Het gezin kan gezien worden als een emotionele bakermat. Elk gezin heeft een schat aan mythen en verhalen. Dit zorgt ervoor dat er een onderlinge band wordt gecreëerd tussen de gezinsleden.

Naast de emotionele bakermat van het gezin, heb ik ook nog gesproken over het doorgeven van humaan en sociaal kapitaal. Elk gezin zal zaken doorgeven aan hun kinderen zonder dat er een tussenkomst is van buitenaf en dit in tegenstelling tot sociaal kapitaal dat tot stand komt in relatie met de buitenwereld.

Het doorgeven ervan gebeurt door opvoeden. Het opvoeden wordt gezien als een proces van vallen en opstaan, keuzes maken zonder te weten of je de juiste hebt gemaakt en gebeurt vanuit onze eigen referentiekaders die we moeten durven loslaten en waarbij we ook moeten luisteren naar de andere.

Al deze informatie heeft mij duidelijk gemaakt dat het vaak niet uitmaakt in welke gezinsvorm je opgroeit. Kinderen opvoeden moet kunnen gebeuren in elke gezinsvorm. Het is belangrijk om te weten wat je zelf wil als ouder en wat jij je kind wil meegeven. Samen met je partner, indien deze aanwezig is, moet je overleggen en een evenwicht vinden in het opvoeden. Wanneer een kind met vragen zit, is het belangrijk dat je in de eerste plaats eerlijk bent met jezelf, hoe jij het ziet om dit te beantwoorden op het niveau van het kind. Deze antwoorden moeten dus gegeven worden op een begrijpbare manier voor het kind, enerzijds vanuit zijn eigen belevingswereld en anderzijds vanuit de belevingswereld van de ouder. Soms kan het ook zijn dat je geen antwoord weet. Het is ook belangrijk dat een kind weet dat er niet steeds onmiddellijk een pasklaar antwoord op zijn vragen kan gegeven worden.

De relationele draagkracht tussen de ouders is belangrijk om te kunnen terugvallen op elkaar bij moeilijkheden. Wanneer de relatie tussen de ouders optimaal is, kan het kind rekenen op een evenwichtige opvoeding.

Er is niet veel terug te vinden over lesbisch ouderschap in de literatuur.

Soms wordt er verwezen naar het feit dat een kind moet opgroeien met een vader en/of een moeder maar in de meeste literatuur wordt er gesproken over de ouders, ongeacht het geslacht.

De maatschappij is misschien klaar voor veranderde gezinsvormen maar de vooroordelen van mensen kan je niet zo gemakkelijk wijzigen. Het gezin, zoals beschreven in mijn casus, zal daar zeker rekening moeten mee houden!

Hier is een taak weggelegd voor de gezinswetenschapster. Zij kan veranderingsgerichte strategieën voorstellen zoals de sociale kaart, belangrijk als hulp voor de ouders en voor het kind een nauwe samenwerking met de school.

7. Literatuurlijst.

Bogaerts, S. (2007). *Gezinnen uitgedaagd: thema's uit de gezinssociologie.* (p 31-45) Garant.

Cornu, I., (2013). *Seksuele ethiek in dynamisch en kwalitatief perspectief.* (p 295-301) Garant.

Kauwenberghs, S., Baeten, K., & Meurs, P. (2013). *Seksueel verlangen en knooppunten. Begeleiden van seksuele processen in de context van partnerrelatie (Cahiers Seksuele Psychologie & Seksuologie, nr. 6).* Maklu.

Knaven, S. (2007). *Welk gezin past bij jou?: Blauwdruk voor nieuwe gezinsvormen.* (p 19-40) Haarlem: J.H.Gottmer.

Matheij, A. (2005). *Ken je kind: Hoe opvoeden weer leuk wordt.* (p.21-23) Kosmos-Z&K Uitgevers B.V

Matthijssen, D. (2012). *Opvoedwijzer ACTief opvoeden: Doen wat werkt voor jou en je kind.* (p 14-18) Hogrefe.

Muijsert-vanBlitterswijk, C. (2006). *Positief ouderschap: Voor kinderen van deze tijd.*(p 212-227) Ankh-Hermes bv- Deventer.

Ramaekers, S., & Suissa, J. (2013). *Goed ouderschap. Een andere kijk op opvoeden.* (p63) Garant.

Van Crombrugge, H. (2006). *Denken over opvoeding: Inleiding in de pedagogiek.* (p 161-167) Garant

Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten*. (p 34-48) *Maklu*

Van Dale, J.H; (1976). *Groot woordenboek der Nederlandse taal*.

Van De Velde, D. (2013). *Op schouders van ouders. Het opvoedingsgebeuren tussen wens en realiteit*. (p 45-56) *Maklu*.

Warmerdam, H., & Gort, A. (1998). *Meer dan gewenst. Handboek voor lesbische en homoseksuele ouders [More than wished for. Handbook for lesbian and gay parents]*.(p 15-19) *Amsterdam: Schorer Boeken*

